

Renata Kalenská

Doktor vězeňských věd

motto

Rozhovor s Jiřím Stránským

Doktor vězeňských věd

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.motto.cz
www.albatrosmedia.cz

Renata Kalenská
Doktor vězeňských věd – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2017

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA a.s.

Renata Kalenská

Doktor vězeňských věd

Praha 2017

Na úvod

Tolerance je strašně těžká disciplína a Jirka ji má zarytou pod kůží. Kdykoli s ním mluvím, neuvědomuji si, že se mám ještě co učit – prostě se mi jen uleví, že svět je jednodušší, než si ve své hlavě často představuji. V něčem mi Jirka připomíná svého přítele Otakara Motejla, se kterým jsem také strávila spoustu hodin nad společnou knihou. Jeden čas jsem takhle sedávala v Mělnické u doktora Motejla, teď jsem zase měla svoje křeslo po mnoho měsíců u „doktora“ Stránského... Byli velcí přátelé a měli mnoho společného. Třeba optimismus a chuť si ze mě utahovat. Motejl jednou řekl Stránskému: „Dělám s Kalenskou knihu, musíte pak spolu udělat druhý díl.“

Otakar Motejl zemřel a mně to bylo strašně líto. Když jsem s Jirkou před šesti lety dělala rozhovor pro časopis *Týden*, nemohla jsem se právě na Otakara nezeptat.

Kdy jste se s Otakarem Motejlem viděli naposledy?

Tak tři neděle předtím, než odešel. Ale krátce před smrtí jsme si volali. My jsme si volávali často.

Co jste si naposledy řekli, vzpomenete si?

Naposledy se mě ptal: „A kdy zase přijedeš do Brna, ty vole?“ A já mu odpověděl: „Ano, bratře, brzo.“

Myslíte na něj někdy?

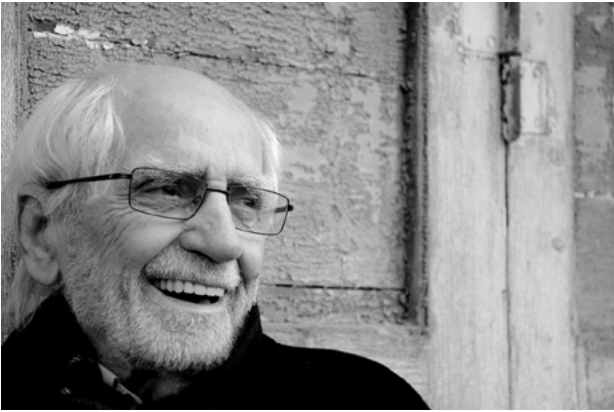
Nemyslím. Já s ním mluvím. Mám ho v sobě.

Jako Vilém svou ženu Milku ve vaší novele *Stařec a smrt?*

Ano. Akorát že Otík není Milka a nehádám se s ním, že na něj chci šmatat.

A to je Jirka a jeho lehkost, se kterou prožil svůj těžký život. A ještě něco – s Jiřím Stránským je krásné se přátelit.

Renata Kalenská

1. října 2015

V jakém světě spolu začínáme dělat tuhle knihu?

O tom pojďme mluvit později. Protože abychom si říkali, že si tu sedíme, nic nám vlastně nechybí a je nám dobře... Relativně... Až na moje píchání do břicha a vaše píchání do břicha...

Spíš jsem to myslela tak, že tady v klidu sedíme, nic nám nehrozí a na Evropu se valí vlna uprchlíků, neví se, jestli to Evropa přežije... Že žijeme ve světě, kde když má někdo strach, platí za xenofoba...

K té vaší poslední větě – chystám se o tom psát. Vždycky se držím zásady, že moje glosy a fejetony mohou být velice tvrdé, ale vespuďu musí mít určitou laskavost a moji jistotu, že tím vlastně lidem neotravuju život. A když už jsou otrávení, tak jim tím dávám najevo, že jsou blbci. Teď jsem dostal od svého syna knížku, která se jmenuje *Knih*

o štěstí. Napsal to francouzský atomový fyzik a molekulární genetik Matthieu Ricard, který teď praktikuje buddhismus a žije v klášteře a je pravou rukou dalajlámy. V té knize jsou krásné věci. Třeba tahle – a to musím zavolat Dominiku Dukovi, i když ten to asi bude vědět – on tam říká, že buddhismus považuje pesimismus za jedno z největších zel. Samozřejmě o mně se říká: „No jo, Stránský, to je takovej optimista, až je blbej.“ Vždyť i za bolševika jsem byl přesvědčený, že se dožiju svobody. A k té knížce a Dukovi: na začátku je krásná věc. Autor vysvětluje, že buddhisti neznají slovo štěstí. Oni znají slova blaho a neblaho. Blaho je *sukha*, zatímco neblaho je *dukha*. To je přece úžasné! To samozřejmě říkám s tím, že my jsme s Dominikem přátelé, kamarádi muklové. Byl za mnou dokonce v nemocnici. Ne proto, aby mi požehnal...

Ale trochu jste se lekl, když se objevil ve dveřích, že?

Vůbec ne! Ale jinak tam z toho byli všichni jurodiví a nakuovali do pokoje. Řekl jsem mu: „Ahoj Dominiku.“

„Ahoj Dominiku. Ještě ne.“

Tak to jsem mu mohl říct. Nicméně Dominik mi řekl, že vypadám mnohem líp, než čekal. Potřeboval jsem od něj, aby na zasedání kolegia v Českém rozhlase tlumočil moje slova řediteli Duhanovi. Jinak říkat tam ty ostrý věci, to je na mně, zatímco Duka sedí tiše vedle mě a jí chlebičky.

Takže teď jsem mu řekl: „Tentokrát tam za mě všechno musíš říct ty. A aby ses nemohl vymlouvat, žes to zapomněl, tady jsem ti to napsal na kus papírku.“

Jaké to mělo pokračování?

Duhan mi napsal dopis, že mu to Duka tlumočil, ale že všechno, co po něm chci, plní. Chtěl jsem odepsat, ale mezitím si mě pozvali na vyšetření – a zas si mě v nemocnici nechali. Jen jsem zavolal jeho sekretářce, které jsem vysvětlil, co si o jeho dopisu myslím, ale že už nejsem ochoten nic psát. A že mu to řeknu do ksichtu. Tak uvidíme. Pořád zlobím.

A z čeho pramení váš věčný optimismus?

Asi z toho, že se nikdy nevzdám.

Ale když vidíte, jak je Evropa zmatená...

Nejsem programový optimista, to ne. Osobně moc nevěřím tomu, že je bezradná a zmatená. Kdybych měl chuť a čas to poslouchat a pozorovat, všude bych našel, že si každý hřeje svoje politické polívičky. Počínaje Orbánem. Ten na to ale teď tak doplácí, že neví, kam dřív skočit. Vždyť ho i vlastní lidi zradili. A není mu nic platné, že staví další zdi. Už na CCN jsem poslouchal, že mu výrazně klesají preference, takže on další volby prohraje.

Kdoví jestli Merkelová za tři roky obhájí svůj mandát. Takhle můžeme vzít jednotlivé země popořadě, ale co řeknete o České republice?

U nás je to krystalicky čisté. Nebrat! Nebrat nás jako neprodejný vzorek! Celou tu dobu je pozoruju a poslouchám. Mrzí mě, že zmákli i Hurvínka...

Komu říkáte Hurvíněk?

Přece Sobotkovi. Když se někdo pokouší tahat za jeho nitky. Například Chovanec... Dienstbier taky pochopil, že nastal čas hrát si svoji vlastní polívčičku, tak si ji hřeje... Kdybychom to brali z tohoto pohledu, je to jasné. Poslechl jsem si celého Junckera a ten tedy dal naší republice za uši. Za osmačtyřicátý, za osmašedesátý, za všechno. Přitom šlo o statisíce lidí. Tolik lidí, co tehdy uteklo od nás, tady rozhodně ještě ani není. A nikdy nebude. Někteří politici by si tohle měli uvědomit.

Možná i někteří emigranti. Mluvila jsem o tom s ekonomem Petrem Robejškem, který z totality utekl do Německa, kde dodnes žije, a ten je proti přijímání uprchlíků.

No jistě! To jsme u toho! Na tomhle tématu se dá dělat parádní kariéra! Najednou i další začínají říkat, že emigranti by vlastně mohli dělat práce, které už naši lidé dělat nechtějí...

O tom nedávno zajímavě mluvila v rozhovoru v *Lidových novinách* Petra Hůlová, která označila za výraz rasismu, že bychom imigranty využívali na práce, které sami dělat nechceme...

Ale to jsme zase u toho, že i tady u nás se intelektuálům tak dobře daří, že si myslí, že jejich slova jsou spasitelná. Ale Hůlová není sama...

Mně se zdálo, že mluvila dost rozumně...

Ano, bylo to rozumné. Ale tím je to nebezpečnější. Rád bych jí připomněl, že v čase, kdy z Vietnamu utíkaly statisíce Vietnamců, aby jim severní Vietnamci neuřízli hlavy, Švýcaři jich přijali dvacet tisíc a na rovinu jim řekli: „My vás můžeme přijmout jen na to a na to a na to. Pokud nejste přímo třeba lékař...“ Od nás Švýcaři přijali dvanáct tisíc lidí. A chtěli je na kvalitní práce, protože na ty horší práce měli prostě Vietnamce. Ovšem ti tam teď kralují! A ne že by se zmocňovali vlády. To vůbec. Když jsem tu Hůlovou četl, říkal jsem si: „Ano, ona říká své názory, ale ty názory nemají žádný kontext.“ Kdyby se na to aspoň podívala z více stran, když už si to teda nenastudovala. Na to, co ona říká a co odsuzuje, se stačí dívat na televizní zprávy.

Jsme xenofobní národ, nebo ne?

My bychom možná tolik nebyli, ale ono se to hodí vládnoucí partaji. Oni potřebují porazit Babišovo ANO. Nikdy

tam není – a nerad to slovo používám – objektivní pohled na věc.

Co třeba Jana Hybášková, když popisuje stav věci v Iráku?

Věci pravými jmény nazývá snad jen ona. Ale podívejte se, nejsem ochoten nechat se ovlivňovat. Je mi dost let a zkusil jsem od režimů, před kterými uprchlíci utíkají, docela hodně. A takových nás bylo mnoho.

Co tím chcete říct, že se nechcete nechat ovlivnit? Že vás to nezajímá?

Ne. Ale když budu číst Hybáškovou, sice si budu říkat, že je prima, jak věci nazývá pravými jmény, ale nebudu opakovat, co ona říká. Prostě pořád na to budu mít svůj vlastní názor. Přece jenom vím, jak vypadá geneze naší xenofobie. Co tam dělají ty naše mindráky. Odkud se rekrutují ti, co bijí cigoše? Kdysi jsem do knížky *Naše malá česká xenofobie* napsal příhodu o tom, jak jsem v ulici 28. října potkal svého spolužáka z gymplu, který v osmačtyřicátém i s rodiči utekl. Domohli se obrovského majetku, on to po nich zdědil a založil nadaci na potírání xenofobie. Potkali jsme se, objali se a šli na frňana. Je to dvacet let zpátky. On mi řekl: „No, prosím tě, ty mi ale musíš dát na tu moji nadaci nějaký peníze.“ Ta pointa byla úžasná. Dal mi zelenou složenku a říkal: „No, nechci tě nějak nutit, ale napiš tam

nějakou sumu.“ Napsal jsem pět set, protože jsem pořád platil podobné složenky... A on na mě: „Ty židáku jeden!“ Tak ten byl teda ukázkově xenofobní! Dostal jsem záchvat smíchu, zatímco on křičel: „Já to takhle nemyslel, ty blbče!“ Dva starci...

Řekněte mi ale, jak se potírá xenofobie? Protože když už jste zmínil knihu *Česká xenofobie*, nedávno jsem ji četla a viděla jsem ten markantní rozdíl – lidé, kteří v ní tepou české xenofoby, dnes křičí, že nás uprchlíci chtějí okupovat. Zkrátka pokud nic nehrozí, je jednoduché nebýt xenofob...

Tak to je. A co se týče potírání xenofobie, mně se nápad toho mého kamaráda opravdu velice líbil. Šlo o to, že oni si u nás vyberou partu cikánských dětí a udělají je univerzitními profesory. Donutí je, aby se naprosto dokonale naučily česky a aby se naprosto dokonale naučily českou xenofobii. Z čeho pochází. Můžu vzpomínat na to, jak mě cigoši ve vězení prohlásili za svoji *cikánskuju inteligenciju*, protože jsem je učil psát, aby to uměli, když přijdou do ambulance. Tahle naprosto minimalistická pomoc znamenala, že když jsem po odsouzení přišel kamkoli, tak se ke mně hlásil cigoš, jestli něco nepotřebuju. Oni mají tamtamy. A dodnes o nich můžu mluvit jako o cigoších, protože kdybych o nich mluvil jako o Romech, tak je vlastně urážím.

Co je to ta česká xenofobie? V čem je jiná třeba oproti té anglické?

K tomu vám ocituju větu, která není z mé hlavy. Sám bych to neuměl takhle vymyslet, a hlavně je to staré několik set let. Svatý František z Assisi prohlásil, že nenávisť je sestřička závidění. A na tom měli komunisté postavený celý svůj režim!

Takže český xenofob závidí Romům dávky, pospolitost a jejich způsob života?

Nejen to! Oni Romům závidí to, že cigáni za každých okolností drží spolu. Což český xenofob neumí. Ten jen chodí do hospody a nadává na cigány, na židy a na každého, kdo ho zrovna napadne. To je jedna věc. A druhá věc je ten šílený mindrák. To jsou většinou lidé, kteří byli vychováni v tom, že jakákoli iniciativa je zničitelská. To byla politika komunistů. Kdo byl iniciativní, byl nebezpečný. Ale když nebyl, dobře se s ním manipulovalo. A to učili děti už od školky. Co si budeme vykládat. Něco jiného je, že mají kroužky na to, aby mohli dělat sochy a malovat. Ale to není ta iniciativa, kterou mám na mysli. Tihle lidé mají mindrák, že se nikdy nikam nedostali, byli vychováni k pasivitě... Chybějící iniciativa je blízká sestra lenosti. To všechno spolu úzce souvisí. A aby oni tohle zakryli, hulákají.

Zažil jste to na vlastní kůži?

Ještě když jsem bydlel na Ořechovce, zažil jsem nádherou scénu v metru. Vešel jsem do zadního vozu, všichni seděli. Jediné volné místo bylo hned vedle dveří, pro invalidy, a tam si sedl takovej nařvanej chlap s nařvaným synem. Tomu mohlo být tak devět deset. A seděli. Ten malej kluk do sebe něco cpal... Do toho přišla stará paní o dvou holích. A nikdo nevstal. Nikdo! Jenže ten Jánošík ve mně vyskočil a řekl jí: „Pojďte si sednout.“ Ostatně dodnes, když někdo pouští mě, říkám: „Ne, děkuju, seděl jsem deset let.“ A podobné blbé řeči mám. Moje žena to nesnášela... Teď už bych mohl, ale na její počest nechci. Mladému nařvanci jsem řekl: „Mladej, myslím, že bys měl tuhle paní pustit. Měl bys vidět, že je stará a o dvou holích, a navíc ty sedíš na místě pro invalidy. Tam nemáš co dělat.“ V tu chvíli se ten jeho fotr dopustil strašlivé chyby. Řekl: „Heleďte se, starej pane. Vy mlčte. Vy těmahle svejma kecama omezujete naši svobodu.“ Takže jsem na celé metro zahlásil: „Jo, vy jste komunista! Musím říct, že vás ta strana dobře vychovala.“ Samozřejmě že utekli.

Je v pořádku věta „Nejsem rasista, ale...“? Nebo to má být bezpodmínečné? Třeba romská aktivistka Saša Uhlová, které si za její postoje a aktivity vážím, mi velmi upřímně ve studiu Českého rozhlasu řekla, že by vedle Romů bydlet nechtěla. Zkrátka proto, že jsou strašně hluční. Zatímco mockrát jsem od někoho, kdo ale na rozdíl od Saši pro Romy nedělá nic, četla nebo

slyšela, že k větě „nejsem rasista“ slovo „ale“ prostě dál nepatří.

Saša Uhlová má samozřejmě pravdu. A takhle si to srovnali i v Anglii. To není tak, že je nově postavený barák, v jednom patře jsou černoši, v druhém Indové a ve třetím cigošové, aby všichni dokazovali, že nejsou rasisti. To je blbost. Blbost! Oni naopak žijí pohromadě. Šel jsem jednou do Francouzského institutu, kde byla přednáška o cigánských ghettech ve Francii. Podle jejich zákona jim přiznávají kočovnost, ale nesmějí dělat bordel. Jen jim města ke kočování musí poskytnout podmínky. Na jednom místě na kraji města je zavedená voda a elektřina, a někteří z těch cigošů samozřejmě velmi protestují. Protože zas mezi nimi jsou aktivisté, kteří chtějí čistej cigánskej život. Stejně se nemůžete každému zavděčit! Byl jsem se podívat v ghettu na Chodově, kde stavěli zeď. Něco jako Matiční. Celkem se jim to tam podařilo zlikvidovat. A tehdy jsem napsal o chybě, kterou tahle radnice dělá – někdo si tam myslí, že by to cigošům pomohlo, a tak jim dá nové byty na nějakém sídlišti. Jenže oni si jednoho krásného dne, když se ty rodiny sejdou, ten oheň v obýváku prostě udělají! A to sám za sebe říkám, že v sobě samozřejmě nemám xenofobii, protože jsem si prošel tím kriminálem.

Vy asi nevěříte na nějaká politická řešení...

No protože to je celé složitější! Cigoši jsou rozděleni do tří kast, neboť jsou původem Indové a kasty mají v krvi. Jed-

ni jsou ti, co jenom kradou. Nejbohatší jsou *šlajffáros*. Ti mají vztah k půdě a k řemeslu. Můj táta byl advokát a já si jako kluk pamatuju, jak nás vzal na svatbu, na kterou ho pozval jeho klient cigoš. Ten měl velkostatek o dvě stě padesáti hektarech. A jeho dcera dostala za první republiky jako věno milion korun! A nikdo se neopovážil říct, že to ukradl!

Takže jedni jen kradou, druzí jsou bohatí... A co ta třetí skupina?

Okšinski. To jsou ti, co kšeftovali s koňmi. A ti právě nejvíc vandrovali po světě.

Jak byste ale vy řešil romskou problematiku? Jen si vezměte – co nová vláda, to nová vládní strategie romské problematiky. A každá vlastně končí v šuplíku.

A to je ono! To je ten problém! Kdybych tomu velel, tak bych se s nimi v první řadě sešel.

To velmi intenzivně zkoušel třeba Vladimír Mlynář.

Jo. Jenže neúspěšně. Oproti němu bych dnes měl výhodu. Řekl bych: „Sejdu se s vámi, ale jen s těmi, co mají něco v hlavě. Nechci, aby tam na mě někdo vyřvával nějaká blbá rasistická hesla. My nechceme mluvit o tom, jak vylepšit

vaši sociální situaci, ale o tom, jak vám přiřknout podmínky, které vás budou těšit.“ A na tohle slovo se zapomíná. Politici zapomínají na to, že i cigoše může něco těšit. Oni jsou pořád jenom politický argument. A když ne politický, tak sociologický. A pořád se s tím papírem někde někdo ohání, a cigoši jsou jim ve skutečnosti ukradení. Cigoši potřebují dostat práci. Dneska jsou už ale samozřejmě zhejčkaný. Náš režim je zničil. Ten říkal: „Oni se nějak užijevě, a když ne, tak jim přijedou pomoct příbuzný.“ Příbuzní přijeli, ale zůstali. Cigošská komunita narůstala... Mně o tom hodně vykládal sám Otík Motejl, který za nimi jezdil. Pamatuji si, že ještě za hlubokého komunismu jeden z nejskvělejších pražských policajtů dělal na křižovatce u Mánesova mostu. A tam ti šoféři fungovali. Nikdo si nedovolil na něj zařvat „černá hubo“. Ten velel způsobem: „Řek sem, že budeš stát, tak stůj. Já taky musím!“ Toho jsem měl rád... Jak říkal Ludvík Vaculík...

Mimochodem, vy jste vyčítal Ludvíku Vaculíkovi, že byl v KSČ...

Samozřejmě! A on mi zas vyčítal, že jsem nepřišel nikdy mezi disidenty. Načež jsem mu odpovídal: „No samozřejmě. Vždyť jste tam každéj druhej byl bolševik.“ Karel Pecka, Zdeněk Rotrekl a Zdeněk Kessler tím strašně trpěli. Proč bych měl trpět ještě já? A oni skutečně trpěli! Když jel Karel Pecka ke Kohoutovým na vilu, celou cestu vymýšlel, jak to udělat, aby mohl utéct co nejdřív.

A co tehdy říkával Ludvík Vaculík?

Mně nic. Tahle témata mezi námi dvěma nevisela. On věděl, že kdyby jen naznačil, co bych mu na to řekl...